

REKVIJEM ZA SNOVE

HJUBERT SELBI

Preveo
Đorđe Tomić

■ Laguna ■

Naslov originala

Hubert Selby, Jr.

REQUIEM FOR A DREAM

Copyright © 2004 by Estate of Hubert Selby, Jr.

All rights reserved.

Translation copyright © za srpsko izdanje 2020, LAGUNA

Kolo V / Knjiga 19

*S ljubavlju, Bobiju, koji je pronašao jedinu čistu
meru na ovom svetu – meru vere u Boga ljubavi.*

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Ričard Prajs: <i>Predgovor</i> (1988)	9
Hjubert Selbi: <i>Predgovor novom izdanju</i> (1999) . . .	11
Daren Aronofski: <i>Predgovor novom izdanju</i> (2000) .	15
REKVIJEM ZA SNOVE.	19

Predgovor

U srednjoj školi sam verovao da čovek mora biti mrtav da bi bio pisac – mora biti mrtav i mora poticati iz nekog udaljenog dela sveta: iz Engleske, sa Srednjeg zapada ili iz Francuske.

Jedno od važnih, iako možda sporednih otkrovenja koja sam doživeo čitajući *Poslednje skretanje za Bruklin* Hjuberta Selbija bilo je saznanje da je moj Bronks, kraj naseljen radničkom klasom, dovoljno dobar materijal za stvaranje umetnosti; da su glasovi, ulice, gestovi koje sam tako dobro poznavao jednako ljudski, dragoceni i dostojni kao i oni iz drugih književnih epoha i civilizacija.

To znači da sam čitajući *Poslednje skretanje za Bruklin* došao do strašnog saznanja da ako imam dovoljno volje i talenta i ako sam spreman da pažljivo slušam i gledam, i ja mogu postati pisac. Mnogo godina kasnije otkrio sam da nadarenost i materijal ne znače mnogo bez još jednog sastojka koji je Selbi takođe posedovao i pokazivao ga na svakoj napisanoj stranici: to je ljubav – praštanje i saosećanje kojim

se iskupljuju ljudi njegovog podzemnog sveta, svi zalutali, prikraćeni, oguglali, obamrli. Njegova umetnost ogleda se u veštini otkrivanja ljudskog u naizgled neljudskom, što čitaocima pomaže da prepoznaju ljudskost u sebi.

Niko nije tako upečatljivo prikazao najdublje iskustvo ljudske patnje, sve surove privide blagostanja, spokoja, ljubavi, lagodnog života; razorne grčeve zavisničke krize; zagušujući bes roditeljske/bračne/seksualne klaustrofobije; zatezanje zavrtnja paranoidnih deluzija; patetičnu grandioznost snova na javi; užas pred neizbežnošću svanuća.

Selbi se zavlaci pod kožu i u glave ubogih stanovnika gradova i prenosi nam paklene monologe tragičnih zabluda, kratkotrajnih ekstaza i opsesivnih besova koji se sukobljavaju i previru na svakoj stranici. Kada je najbolji, šokom nas uvodi u empatiju.

Rekvijem za snove prati pad četvoro ljudi – troje mladih i jedne starije žene. Selbi piše ovaj izveštaj iz same utrobe svojih zavisnika: zavisnika od heroina, nade, tragično detinjastih vizija raja na zemlji. Čak i kad su naizgled na dobrom putu, njihov košmarni pad može se naslutiti, ali slutnja neće zaštititi čitaoca od prolaska kroz iskustvo gotovo nepodnošljive patnje, degradacije i nestajanja, što je cena snova za ljude koji nisu imali snage.

Rekvijem za snove je Selbi u najboljem izdanju. Knjiga je ispunjena trenucima koji će naterati čitaoce da kao onaj zlosrećni radio-komentator koji je posmatrao pad Hindenburga zajecaju: „O, ljudski rode!“

To je ono što nam Selbi poklanja, otkriće da nas sudbina njegovih junaka boli – što znači da u nama ima ljubavi i za ono što se naizgled ne može voleti.

Ričard Prajs, Njujork, 1988.

Predgovor novom izdanju

Rekvijem za snove objavljen je 1978. godine. Saznanje da se knjiga još štampa i da se sprema novo izdanje pričinjava mi veliko zadovoljstvo. Takođe, u aprilu ove godine trebalo bi da počne snimanje filma po romanu. To znači da je knjiga živa i da još diše (kao i ja).

Ima nečeg lepog i ironičnog u činjenici da se to događa upravo danas, u doba „nezapamćenog prosperiteta“. Veliki američki san postao je stvarnost za mnoge. Naravno, verujem da je težnja ka ostvarenju američkog sna ne samo besmislena nego i opasna, jer to je san koji će na kraju uništiti sve čega se dotakne. Učiniće to zato što u nama podstiče i hrani sve osim onoga što je zaista važno: integritet, moral, istinu, srce i dušu. Zašto? Odgovor je jednostavan: zato što smisao Života/života nije uzimanje, već davanje.

Ne mislim da treba sve pokloniti siromasima i beskućnicima koji u milionima žive usred našeg obilja, navući haljine od grubog platna i prositi svetom. To po sebi nije

ništa hranljivije od života „uzimanja“. Ne strahujem od novca i onoga što se novcem može kupiti. Voleo bih da napunim kuću lepim stvarima – ali prvo bih morao imati kuću. Gladovao sam, i nisam otkrio ništa plemenito u gladovanju. Ne vidim ništa plemenito ni u prejedanju skupom hranom, ali mislim da je bolje biti sit. Ludost je samo u veri da je jedini smisao i cilj života uzeti što više.

Rekao bih da svako ljudsko biće ima sopstveni san, sopstvenu viziju, neki sasvim osoben način davanja, ali iz mnoštva razloga često se ne usuđujemo da za tom vizijom pođemo, čak ni da je prepoznamo ili priznamo da postoji. Poreći sopstvenu viziju znači prodati dušu. Život uzimanja je život laži, život okretanja leđa istini, iako nam lična vizija ponekad pruža pogled na nju: moj unutrašnji život, moju osobenu viziju, ne mogu hraniti stvari koje se nalaze izvan mene.

Šta se događa kada okrenemo leđa viziji i uložimo vreme i energiju u poteru za stvarima od kojih se gradi američki san? Uznemireni smo i ne osećamo se dobro u sopstvenoj koži, jer posle odustajanja od „sebe“, posle napuštanja vizije, sledi osećaj krivice koji nas tera da se izvinjavamo svetu zbog sopstvenog postojanja, da se dokazujemo prihvatajući život kao utakmicu. Da bismo umirili to neodređeno osećanje nezadovoljstva u stomaku, moramo nastaviti da uzimamo.

Naravno, ne oseća svako taj nemir, ali mnogo je ljudi koji pate i ne znaju šta nije u redu. Siguran sam da psiholozi imaju reč za taj nedefinisani osećaj strepnje, ali ono što nas ugrožava je uzrok, a ne njegovo ime. Milioni ljudi rade užasne stvari i za to su nagrađeni. Tako nam se bar čini. Ali ja znam, sasvim izvesno, iz ličnog iskustva, da u

ovom životu nema besplatnih ručkova i da ćemo na kraju svi snositi punu odgovornost za sve svoje postupke, za sve učinjeno i neučinjeno.

Ovo je knjiga o ljudima koji su pošli putem američkog sna, zapravo o kraju njihovog puta. Viziju u svom srcu nisu razlikovali od iluzija američkog sna. Pošavši za lažima iluzije, onemogućili su sebi da dožive istinu sopstvene vizije. I tako su izgubili sve ono što je zaista vredno.

Nažalost, ne mislim da ćemo doživeti da pročitamo rekvijem za američki san. Uništiće nas pre nego što nam pruži priliku da ga oplačemo i pokopamo. Možda će vreme pokazati da nisam bio u pravu. Kao što je govorio gospodin Hemingvej: „Zar nije lepo misliti tako?“

Hjubert Selbi, Los Anđeles, 1999.

Predgovor novom izdanju

Posle završetka državne gimnazije u Bruklinu, upisao sam fakultet i sa strepnjom iščekivao ispite na kraju prve godine. Gimnazija u koju sam išao bila je loša. Sve što sam tamo naučio bilo je kako se beži sa časova. Na fakultet sam došao nepripremljen. Zato sam počeo da odlazim u biblioteku, da bih nešto naučio.

Ali Selbi je sve pokvario.

Krajičkom oka primetio sam reč „Bruklin“ na jednoj knjizi. Odmah sam se zainteresovao jer potičem iz Bruklina. Uzeo sam sa police pohabani primerak *Poslednjeg skretanja za Bruklin*. Bilo je to pre filma i nisam imao pojma šta držim u rukama. Kupio me je prvom rečenicom i od mojih ispita nije bilo ništa. Odustao sam od učenja i samo čitao, čitao i čitao, urlao, recitovao i rado-vao se. Tako se pričaju priče. Tako se vlada materijalom. Duboko, a opet jednostavno istraživanje svega što nas čini ljudima. Shvatio sam šta želim da radim. Želim da pričam priče.

Pričanje priča odvelo me je na filmsku školu u Los Angelesu. Pre početka škole rekli su nam da pripremimo tri kratka scenarija za projekte koje ćemo raditi tokom godine. Zato sam ponovo pročitao priče omiljenih autora. Izabrao sam priču „Kolačić sudbine“ i iste godine je snimio, priču o trgovačkom putniku koji se navukao na poruke u kolačićima sudbine.

Posle filmske škole trebalo je snimiti igrani film, pa sam se okrenuo romanima omiljenih pisaca. *Rekvijem za snove* pronašao sam u knjižari na Venis biču. Počeo sam da čitam s velikim uzbuđenjem, ali roman nisam završio. Ne zato što nije dobar. Pre bih rekao da je za mene u tom trenutku bio previše snažan i brutalno neposredan.

Dugo je stajao na polici. Godinama kasnije, moj producent Erik Votson se spremao u Kolorado na skijanje. Želeo je da ponese nešto za čitanje, pa je uzeo roman sa police i pitao da li može da ga pozajmi. Kada se vratio, rekao je da mu je *Rekvijem za snove* upropastio odmor i da moram da ga pročitam. To sam i učinio i odmah sam shvatio šta treba da uradimo.

Ovo je knjiga o mnogo stvari. Uglavnom je to priča o ljubavi. Tačnije, o stvarima koje se događaju kada ljubav zaluta.

Kad je došlo vreme za pisanje scenarija, uzeo sam stan u Južnom Bruklinu blizu Koni Ajlenda. Roman ima izuzetnu strukturu i nije bilo teško pretočiti ga u tri čina. Ali nešto mi je tu bilo neobično. Dok sam radio na tekstu, shvatio sam da svaki put kada nekom liku treba da se dogodi nešto dobro, dogodi se nešto loše. Nisam mogao da odredim ko je glavni junak ove priče.

Posle nekoliko skiciranja putanja svakog lika, shvatio sam da su postavljene naopako. Zato sam ih obrnuo i

doživeo prosvetljenje. Junak knjige nije Sara, Hari, Tajron niti Marion.

Glavni junak romana je najveći neprijatelj svih likova u ovoj knjizi: zavisnost. Roman je slika trijumfa zavisnosti nad ljudskim duhom. Počeo sam da razmišljam o filmu kao jednom od onih filmova o čudovištima. Jedina razlika je u tome što čudovište u ovom slučaju nema fizički oblik. Ono se krije unutar likova romana.

Glumica Elen Birstin, koja je savršeno odigrala ulogu Sare Goldfarb, ispričala mi je da u hinduizmu postoje dva vrhovna božanstva – Šiva i Kali. Šiva je bog stvaranja, Kali je boginja razaranja. Oni su par. Jedno ne može bez drugog. Isto kao hrišćanski bog i đavo. Dobro i zlo. To je ravnoteža. Selbi je odabrao da piše o Kali. On piše o našoj mračnoj strani.

U mraku pali baterijsku lampu i traga za ljudskošću. Ono što traži je sićušni, dragoceni dijamant ljubavi izgubljen u univerzumu zla. Vodeći nas u tu potragu, Selbi nam pokazuje sve – našu lepotu, taštinu, našu snagu i slabost. Pokazuje šta nas pokreće, zašto mrzimo, zašto volimo. Pokazuje šta znači biti ljudsko biće.

Morao sam da napravim film od ove knjige, jer reči na njenim stranicama gore kao buktinja. Kao omča užeta za vešanje, Selbijeve reči žare i deru kožu sa vrata dok vas odvlače u najdublje tamnice koje su ljudi izgradili, dublje od pakla. Zašto to radimo? Zato što umesto života biramo san.

Ovo je knjiga koju nikada nećete zaboraviti.

Daren Aronofski, 1. maj 2000.

*Ako Gospod neće graditi doma,
uzalud se muče koji ga grade...**

Psalmi Davidovi 127, 1

*Uzdaj se u Gospoda svijem srcem svojim,
a na svoj razum ne oslanjaj se.*

*Na svijem putovima svojim imaj ga na umu,
i on će upravljati staze tvoje.*

Priče Solomunove 3, 5–6

* Prevod Đura Daničić.

Hari je zatvorio majku u ostavu. Harolde. Molim te. Nemoj opet televizor. Dobro, dobro, otvorio je vrata, samo prestani s tim tvojim igrama. Okrenuo se i prišao televizoru. I nemoj više da me gnjaviš. Išcupao je kabl iz utičnice i otkačio sobnu antenu. Sara se vratila u ostavu i zatvorila vrata. Pogledao je za njom. Dobro, možeš i tamo da sediš. Pogurao je televizor zajedno s komodom, a onda je nešto zapelo i televizor zamalo nije pao. Šta je ovo? Spustio je pogled i ugledao lanac za bicikl koji je jednim krajem bio zakačen za alku na televizoru, a drugim za radijator. Ponovo je pogledao prema ostavi. Šta ti ovo znači, a? Otkud ovaj lanac ovde? Hoćeš da razbijem televizor rođenoj majci? da išcupam radijator? – sedela je na podu ostave bez reči – kuću da srušim? Hoćeš ubicu od mene da napraviš? Od rođenog sina? tvoja krv i tvoje meso? ZAŠTO TO RADIŠ? Hari je stao pred vrata ostave. SVOM ROĐENOM SINU? Ispod ivice vrata provirio je vrh malog ključa. Hari ga je izvukao i podigao. Zašto

moraš da igraš te igre od kojih ludim, zaboga, i zašto mi stalno uvaljuješ to sranje od osećaja krivice? Nemaš nimalo razumevanja za moja osećanja? Zašto moraš da mi komplikuješ život? Zašto... Ne bih ja to radila, Harolde. Nisam lanac stavila zbog tebe. To je zbog provalnika. Pa zašto nisi rekla? Televizor zamalo nije pao. Hoćeš srce da mi iskoči? Sara je u mraku odmahivala glavom. Bićeš ti dobro, Harolde. Pa što ne izađeš onda? Uhvatio je kvaku, ali vrata su bila zaključana iznutra. Zgađeno je podigao ruke u očajanju. Eto, o tome ti pričam. Vidiš kako me izluđuješ? Vratio se televizoru, otključao lanac, pa se ponovo okrenuo prema ostavi. Zašto od svega moraš da praviš cirkus, a? Da bih se ja osećao krivim, jel tako? Je li??? – Sara se samo njihala napred i nazad – znaš da će ti ga vratiti za sat ili dva, ali ne, tebi je najvažnije da mi nabiješ osećaj krivice. I dalje je zurio u zatvorena vrata – Sara se njihala bez reči – ponovo je u očajanju podigao ruke: A što se ja uopšte nerviram, i izgurao televizor iz stana.

Sara je čula točkiće na podu, čula je kako se vrata otvaraju i zatvaraju, sedela je zatvorenih očiju i njihala se. Ovo se ne događa. Pošto ništa nije videla, ništa se nije dogodilo. Rekla je to i Simoru, pokojnom mužu, mrtvom već mnogo godina, rekla mu je da se ovo ne događa. A ako se događa, onda tako i treba da bude, i zato nemoj da brineš, Simore. To je kao kad puste reklame na televiziji. Serija će se uskoro nastaviti i sve će biti dobro, Simore, videćeš. Sve će se srediti. Sigurno. Na kraju će sve biti kako treba.

Harijev ortak, crni momak po imenu Tajron Si Lav – tako je, čoveče, kao more ljubavi, samo što Tajron voli jedino

sebe – čekao je Harija u hodniku i grickao snikers. Televizor su bez problema izneli iz zgrade, Hari je usput pozdravljao sve one *jente** koje su se sunčale ispred ulaza. Onda je usledio teži deo posla. Trebalo je odgurati prokletinju do zalagaonice udaljene tri kvarta a da im je usput neko ne otme, da je nečije tupavo derište ne sruši, da se ne prevrne kada točkići upadnu u pukotinu ili zapnu za đubre na ulici, da se komoda prosto ne raspadne, a to zahteva mnogo pažnje i truda. Tajron je pridržavao televizor, a Hari je usmeravao i gurao komodu. Kao sa neke osmatračnice, Tajron ga je upozoravao na stare novine i otpatke na ulici koji bi mogli da ugroze brzo i sigurno izvršenje zadatka. Uхватili su komodu svaki sa svoje strane da je spuste sa trotoara na kolovoz i preguraju na drugu stranu ulice. Tajron je nakrivio glavu da bolje osmotri televizor. Jebiga, baš izgleda nekako olupano, matori. Šta je sad, što ti to odjednom smeta? Ma ne, neka pušta rogove što se mene tiče, samo da dobijemo pare.

Gospodin Rabinovic je odmahivao glavom gledajući ih kako guraju komodu prema radnji. Što si mi ovo dovlačio, šta će mi komoda? A šta bi ti? Da ga šlepujem na leđima? Pa tu ti je ortak. Mogao je da pomogne. Vidi, matori, nisam ni ja tovarna mazga. Hari se smejučio: Kakav Ješa. A i lakše je da se posle vrati. E, to je moj čovek, samo o mamici brine. Oj oj, sin za primer. A još je i *gonif***. Trebaš onoj tvojoj mami ko što irvasu treba čiviluk za šešire. Ejbe, živilje to malo, žurimo. Daj pare. Ajde, ajde. Uvek neka žurba, mrmljao je Jevrejin iza tezge i pažljivo birao olovku. Veliki poslovi ih čekaju, svet će da propadne zbog

* Jidiš: *yenta* – alapača. (Prim. prev.)

** Jidiš: *goniff* – prevarant. (Prim. prev.)

onoga što juče nisu završili. Coktao je, odmahivao glavom i polako brojao novac... dva puta... tri puta – Hajde više, Ejbe, završavaj! Jel vidiš ti ovo? Pazi kako oblizuje prste i broji i broji kao da će da nabroji više nego što ima. Taj ni sebi ništa ne veruje. Jebiga!

Gospodin Rabinovic je pružio novac Hariju i Hari se potpisao u knjigu. Jel možete samo da ga gurnete tamo u ćošak?

E jebiga. Zašto svaki put kad se vidimo meni posle puca kičma? Odgurali su televizor u ćošak i otišli.

Gospodin Rabinovic ih je pratio pogledom, odmahivao glavom, coktao i najzad uzdahnuo, Nešto tu ne valja... nije košer, prosto nije košer.

Jebiga, a zašto da idemo tamo? Zašto? Zato što tamo uz dop dobiješ sertifikat. Znaš šta, Hari? Malo si tup. Nema zajebavanja s ozbiljnim stvarima kao što je dop, matori. Posebno ako je moj. Za tvoj me zaboje. Ali moj se računa. I šta to ima tako dobro kod nas u kraju? Šta lupaš? Ima sve isto kao tamo. Možemo i nekog novog da probamo? Novog? Da, dečko. Prošetamo, pogledamo ko je nagurao prste u nos, ko najviše kljuca glavom, i znamo gde je *dobar* dop, mislim, najbolje sranje koje može da se nađe. I još uštedimo pare za taksi. Taksi? Tebi je neko umro pa si pun? Pare idu za drogu. Ništa za taksi. Prvo najvažnije, a posle se luksuziraj ako hoćeš.

Jebiga. Hoćeš da silazim u metro među jebene ludake i alkose? Dođavola. Nisi normalan. Očerupaće nas pre nego što krenemo. Dečko, samo laprdaš, kao neki deda. Tajron se smeškao: Matori, ako ćemo da idemo, čekaj

da pozovem brata Brodija da vidim šta ima. Daj nešto sitno. Ne seri, otkad tebi treba sitno da zoveš nekoga. E pa, nema zajebavanja s telefonskim kompanijama. Hari se naslanjao na govornicu dok je Tajron grlio telefon i mrmeljao nešto upola glasa. Posle minut ili dva spustio je slušalicu i iskoračio iz govornice s velikim osmehom na licu. Nemoj toliko da se kežiš, zabojeće me oči. Beloguzi drkadžijo. Ne bi ti dugo trajao na poljima pamuka. Tajron se zaputio niz ulicu, a Hari ga je pratio. I, šta kaže? Ima ludilo od dopa, idemo da vidimo. Iz podzemne su se pope li različitim izlazima, svako za sebe. Tajron je produžio niz ulicu, a Hari se malo osvrtao, pa seo u kafić nekoliko ulaza niže. Kraj je bio potpuno i bez izuzetka crn. Čak i ljudi u odelima bili su crni. Hari se uvek osećao neprijatno dok je u kafiću pijuckao kafu s mlekom i jeo krofnu prelivenu čokoladom. Bila je to jedina loša strana poseta Brodiju. Obično je imao stvarno dobar dop, ali Hari nije smeo da ide dalje od kafića, jer bi ih provalili ili bi mu neko razbio glavu, što je gotovo jednako loše. Najbolje bi bilo da je ostao da sačeka kod kuće, ali Hari nije mogao da podnese da bude tako daleko od novca i droge. Dovoljna je muka što mora da sedi ovde i oseća kako mu se stomaćni mišići grče, kako se strah širi telom, a grlo steže. Ali to je milion puta bolje nego da je ostao kod kuće.

Naručio je još jednu šolju kafe i krofnu i uzvrpoljio se kada je pored njega seo crni policajac, crnji od čokoladne krofne i veći od kamiona. Gospode, moja jebena sreća. Probaš da se malo opustiš, popiješ kafu na miru, a jebeni babun mora da sedne baš pored tebe. Sranje! Pijuckao je kafu, merkaio pištolj u futroli i pitao se šta bi bilo ako bi ga sad šćepao i počeo da puca, bam, bam, ako bi drkadžiji

razneo glavu i onda bacio pare na šank, rekao kelnerici da zadrži kusur i izašao, ili ako bi mu neprimetno izvukao pištolj i onda ga pitao da li je možda njemu ispaao: Evo, baš sam ga našao na podu, pa sam pomislio da ste ga vi zaturili, a od svega bi bilo najbolje kad bi se iskrao napo-lje i poslao ga policajcu s pisamcetom i obaveštenjem da su iz njegovog pištolja upravo ubijena dva čoveka i da bi ubuduće trebalo da povede računa o svojim igračkama... da, to bi bilo najbolje, pomislio je i pogledao džinovskog skota koji je razgovarao s kelnericom i glasno se cerekao punih usta, pa se i Hari nasmejao, pitajući se šta bi ovaj pomislio da zna da mu je život upravo bio u Harijevim rukama, a onda je primetio da su šake kojima drži šolju veće od košarkaške lopte, pa je nagurao ostatak krofne u usta, zalio ga gutljajem kafe i išetao iz kafica, bez žurbe, osećajući sve vreme iza leđa onu planinu od pandura. Za to vreme Tajron se spuštao niz stepenice podzemne železnice u ritmu bibapa.

Tajronova gajba je bila samo sobica sa lavaboom na zidu. Sedeli su uz ovalni stočić: špricevi u čaši, voda zama-gljena krvlju, glave klonule na grudi, šake obešene sa zglobova, jedva su držali cigarete između prstiju. S vremena na vreme neko bi prstom prešao preko nosa. Glasovi su im bili staloženi i tihi. Jebote, ovo je dop za gospodu, matori. Mislim, *dinamit*. Da, ovo je druga priča. Hari je osetio kako mu žar peče prste pa je ispustio cigaretu. Sranje. Onda se polako povio, tražio ju je pogledom, pun minut, ruka mu je visila do poda, najzad ju je ugledao, podigao i pažljivo osmotrio, onda usnama izvadio novu iz kutije, pripalio je sa stare cigarete, spustio opušak u pepeljaru i liznuo opečeno mesto na prstima. Bacio je pogled na

vrhove cipela i nastavio da zuri u njih... dobro izgledaju, to kako se meko... onda mu je pažnju privukla velika bubašvaba koja je ratoborno marširala, a dok se setio da bi trebalo da je zgazi, nestala je ispod podne lajsne. Kolika je gadura, mogla bi cipelu da mi odnese. Privukao je ruku sebi, podigao šaku uvis koliko je mogao i povukao dug dim, uvlačio je duboko i polako, osećajući svaki molekul, uživao je u tome kako mu dim miluje krajnike i grlo, bože, kako je dobro. Ima u heroinu nečega što cigaretama daje savršen ukus. Znaš šta treba da uradimo, matori? A? Treba da uzmemo uncu ovog sranja, krstimo ga na pola, razumeš? Da, dečko, toliko je dobro, može da se krsti na pola i opet će da te umlati. Ostavimo malo za nas, a ostalo izvaljamo. Dupliramo pare. Čas posla. Tako je, dečko. Onda uzmemo još koju uncu, i u poslu smo, matori. To dobro zvuči, dečko. Samo, moramo da oladimo malo, znaš, radimo se tu i tamo, bez preterivanja – Tako je, matori – samo da se dovedemo u red, a bićemo puni dok trepneš. Bez greške. Pare će da veju, zatrpaće nas do guzi-ce, matori. I nećemo da se zajebemo kao neki. Ništa leše-nje od droge, da sve ode u kurac. Samo opušteno, vodimo posao, uzmemo uncu čistog, zavalimo se, brojimo pare. Nema više drkanja na ulici. Da znaš da si u pravu, drkadži-jo. Uzmemo dop pravo od Žabara, sami ga krstimo, onda nađemo par musavih narkosa da ga valjaju za nas, a mi u fotelji, brojimo pare, vozimo jebeni roze eldorado. Da, ja ću da obučem šofersku uniformu da ti vozikam crnu guzi-cu po gradu. Jeste, otvori lepo ta jebena vrata, čoveče, dok te nisam zakucao... O, da, to sam ja, Tajron Si Lav, kao more ljubavi, ali ne volim *nikoga* osim Tajrona. Ja neću da volim Tajrona. Uzeću dobru gajbu kod Central parka

da njuškam one fine pičiće što tamo šetaju. Ha-ha... a šta ćeš ti s njima kad ti se ne diže? Možemo da se izležavamo zajedno, malo se mazimo, malo ih grickam. Jebiga. Privodićeš dobre ribe na skupu gajbu da im guraš nos. A što me gnjaviš, znaš da volim da grickam. Onda može i malo seckane džige, pa malo dimljene ribice – Kakav si ti gad. Vidiš, to je problem s vama crnjama, ne znate s ribama. Ne seri, znam šta mi treba. Jebeni Afrikanci ne znaju ni za stolom da se ponašaju... šta misliš, zašto na kraju sve pičke završe s Jevrejima? Nije stvar u parama. To je zato što smo *knošeri**. Jebi se, mlohavi. Kad sašijem nova odela, biće oko mene ergela pičaka da se usereš. Znaš kakve će da budu? Druga boja za svaki dan. Šta misliš, koliko nam treba vremena za pola kila čistog? Matori, nije to ništa. Promuvamo se, uradimo prvu uncu, na konju smo. Do Božića ima samo da ležimo, brojimo pare i češemo jaja. E pa, srećan ti Božić, matori. Cigareta je Hariju opržila prste: Jebote, i ispustio ju je, jebiga.

Dvojica klinaca iz kraja ušli su u zalagaonicu za Sarom. Gospodin Rabinovic je izašao iza tezge da je dočeka: Dobro več, gospođo Goldfarb. Dobro več, gospodine Rabinovicu, mada ne znam koliko je dobro. Kako ste mi? Pa, začkiljio je malo, pogrbio se, nakrivio glavu, šta da vam kažem? Po ceo dan u radnji, žena u šopingu *mit* naša Rahela, traže da kupe nešto za malog Izija, još ih nema da se vrate. Za ručak imam hladan jezik *mit* ništa za prilog... malo senfa i rena, ali bez priloga, oj oj... slegnuo je

* Jidiš: *knoshers* – žderonje. (Prim. prev.)

ramenima, iskrivio se i ponovo začkiljio, za večeru, hladna supa, ako se ne vrate do večere, jeste li po televizor došli? Koliko sada ima mali Izi? Tako je sladak, dođe mi da mu izgrickam one buckaste nožice. Da, ako nije problem. Povala sam ova dva fina dečkića da ga odguraju do kuće – divni momci, hoće da pomognu sirotoj majci – hvala bogu što je poterao i komodu, lakše ćemo da ga vratimo. Imam samo tri dolara, ali sledeće nedelje – Nosite ga, nosite, slegnuo je ramenima i nakrivio glavu, nadajmo se da ga neće ponovo doterati pre nego što isplatite dug, kao onda kad ga je iznosio tri puta za mesec dana, pa vam je trebalo koliko dugo da platite? Mali Izi puni godinu dana sledećeg utorka. Oooo, Sara je uzdahnula dugo i duboko, činilo joj se da se Rahela do juče igrala s lutkama, a sad... Dala je gospodinu Rabinovicu tri dolara, koje je prethodno pažljivo previla i gurnula pod bluzu, a on se okrenuo da odloži novac u kasu i napravi novu belešku u svesci na kojoj je pisalo TV SARE GOLDFARB. Unutra su bile stranice i stranice sa stavkama i datumima za poslednjih nekoliko godina, novac koji je isplaćen Hariju za založeni televizor i isplate njegove majke za otkup televizora. Dečaci su već počeli da guraju televizor napolje. Gospođo Goldfarb, mogu li da vas pitam nešto, ali da se ne uvredite? Sara je slegnula ramenima. Koliko godina se poznajemo? Klimao je glavom: Ko će to da prebroji? Zašto ne porazgovarate s policijom, možda bi se oni nekako dogovorili s Harijem da više ne uzima televizor ili bi ga smestili negde na mesec-dva da malo razmisli, da izađe kao dobar momak, da brine o vama umesto što gura televizor po ulici? Oooo, još jedan dug i dubok uzdah, gospodine Rabinovicu, ne mogu ja to, pritisnula je šake na grudi, Harold je moje

jedino dete, moja jedina rodbina. On mi je sve što imam na ovom svetu. Svi ostali su mrtvi. Ostali smo Hari i ja... moj sin, moj *bubala*.^{*} A pitanje je koliko vremena je i meni ostalo – Nemojte tako, pa vi ste mlada žena – odmahнула je rukom na njegovu opasku, da pomažem sinu. On je kraj naše loze. Poslednji Goldfarb. I kako ja da ga pošaljem među kriminalce? Stavili bi ga među te užasne ljude od kojih bi učio užasne stvari. Ne, još je mlad. Dobar je on dečko, moj Harold. Malo je nestašan. Jednom će sresti finu mladu Jevrejku, skrasiće se, a ja ću dobiti unuke. Doviđenja, gospodine Rabinovicu, mahнула je rukom polazeći ka vratima, pozdravite gospođu. Pazite na vrata, deco. Ejb Rabinovic je klimao glavom dok je gledao kako Sara izlazi sa dvojicom dečaka, kako guraju televizor niz ulicu pored njegovog musavog izloga i nestaju sa vidika. Prestao je da klima glavom i počeo da odmahuje: Oj oj, kakav je to život. Valjda će se ova moja uskoro vratiti. Ne jede mi se ona hladna supa. Čoveku mojih godina treba topao obrok za želudac i malo tople vode za stopala. Oj oj, ti tabani. Huuuu... kakav je to život. *Cura... cura...*^{**}

Kada su dečaci otišli, Sara Goldfarb je ponovo vezala televizor za radijator. Uključila ga je, namestila sobnu antenu, sela u fotelju i zadubila se u seriju reklama za proizvode kompanije *Proktor i Gembl* koje su pustili usred neke sapunice. I sama je zatezala usne gledajući kako peru zube na ekranu i prelaze jezikom preko sekutića da provere

^{*} Jidiš: *boobala* – nadimak odmilja za decu. (Prim. prev.)

^{**} Jidiš: *tsouris* – muka, nevolja. (Prim. prev.)

da nije nešto ostalo, bila je srećna što slatki mali dečacić nema kvarnih zuba, mada je premršav, morao bi da nabaci nekoliko kilograma na one kosti. Nema kvarnih zuba, bogu hvala, ali mogao bi malo da se popravi. Isti Harold. Mršavko mamin. Uvek sam mu govorila: Ručaj, ručaj, svaka koščica ti se vidi. Mama, zaboga, to su prsti. Šta hoćeš, da mi visi salo sa prstiju? Hoću samo da budeš zdrav, mnogo si mi smršao. Treba da piješ onaj hamaltin, omaltin, ovaltin, kako beše? Da li Hari ima kvarne zube? Zubi mu ne izgledaju naročito dobro. Mnogo puši. Dečak je ponovo razvukao usne i pokazao zube. Kakvi lepi beli zubi. I on će jednom porasti i možda će pušiti i imaće žute zube kao moj Harold. Ali ne bi smeli da mu se pokvare. Nastavila je da bulji u ekran na kom su kutije deterdžentata eksplodirale i pretvarale se u bleštavobeli veš, a boce tečnosti za čišćenje se rasprskavale u likove egzotičnih stvorenja koja sa zidova i podova brišu svaki trag ljudskog prisustva, dok premoreni muž najzad ne stigne kući posle teškog dana na poslu, ushićen prizorom blistavobelog veša i bleštavih podova, dovoljno da zaboravi na sve brige ovog sveta i podigne suprugu u naručje – Oh, kako je vitka. Pazi da je ne polomiš. Ali slatka je. Fina neka devojka. Lepo održava kuću. Takvu treba da nađe moj Harold. Zgodnu mladu Jevrejku kao što je ova. Muž je podigao ženu i zavrteo je oko sebe, pa su oboje završili na blistavo sjajnom kuhinjskom podu. Sara se povila napred u fotelji pomislivši da bi se sad moglo dogoditi nešto zanimljivo, ali oni su samo gledali sopstvene odraze na linoleumu, a onda se niotkuda na stolu stvorila umetnički aranžirana večera od gotovih jela iz prodavnice i žena se nasmešila Sari onim prepredenim osmehom, da, neka to bude naša

mala tajna, dok je muž oduševljeno ponavljao da je sjajna kuvarica, pa se i Sara njoj nasmešila i namignula, nije mu rekla da su to gotova jela iz prodavnice, i onda su se njih dvoje zadovoljno gledali u oči i jeli večeru i Sari je bilo mnogo drago zbog njih, setila se da pogleda koliko para joj je ostalo i shvatila da nekoliko sledećih dana neće imati za ručak, ali televizor je vredan takve žrtve. Nije to bio prvi put da se odriče hrane zbog televizora; onda se scena promenila i automobil se zaustavio ispred bolnice, usplahirena žena je jurila kroz puste sterilne hodnike dok nije pronašla lekara ozbiljnog lica koji joj je govorio o stanju njenog sina, nabrajao joj šta će sve morati da uradi da bi mu spasao život, a Sara se naginjala napred i pažljivo slušala, saosećala je s majkom i zebila sve više dok je doktor objašnjavao šta bi sve moglo poći po zlu, do najstrašnijih detalja. O bože, kako je to strašno... kako je to strašno. Doktor je završio s nabranjem i onda se zagledao u majku, koja se rvala s odlukom da li da dopusti da joj operiše sina, a Sara se savila napred još više, kršeći ruke: Ma pusti čoveka da radi... Naravno. Dobar je lekar. Da si videla kako je juče sredio onu devojčicu. Odličan doktor. Majstor. I žena je najzad klimnula glavom, a suze su joj se slivale niz obraze, Dobro je, dobro je. Samo se ti isplači, sestro. Sačuvaće ti sina. Videćeš, kad ti kažem. Kakav je to doktor. Sara je gledala kako ženino lice narasta i ispunjava ekran, a strah i napetost na licu bili su tako snažni da je i Sara malo zadrhtala. Kada je scena prebačena u operacionu salu, Sara je pogledala na zidni sat i s olakšanjem uzdahnula, shvativši da je do kraja ostalo tek nekoliko minuta, da će se majka uskoro ponovo osmehivati i zadovoljno gledati sina dok je lekar

obaveštava da je sve gotovo i da će momak biti dobro, a onda, minut kasnije, ponovo će prikazati bolnicu spolja, ovog puta s dečkom koji hoda uz mamu – ne, ne, on će sedeti u kolicima – i ići će prema automobilu i svi će biti srećni kada uđu u auto i pođu, a lekar će ih posmatrati s prozora. Sara se zavalila u fotelju, nasmešila i opustila u dubokom uverenju da će sve biti u najboljem redu. Njen Hari je ponekad malo nestašan, ali dobar je on momak. Sve će biti dobro. Jednog dana će sresti finu devojku i skrasiće se, a ja ću postati baka.